

Khaled Hossein Tuhat loistavaa aurinkoa

suom. Krisitiina Savukoski Otava 2008

Laura Lehtinen

Khaled Hosseinin romaani Tuhat loistavaa aurinkoa näyttää kahden päähenkilön silmin kuvan Afganistanista 1960-luvulta neljä vuosikymmentä eteenpäin 2000-luvulle saakka. Samalla se kertoo tarinaa afganistanilaisnaisten kohtaloista, vapaudesta ja sen puutteesta, toivosta ja toivottomuudesta, vallasta ja vallattomuudestakin.

Neliosaisen teoksen ensimmäinen osa on Mariamin, hämmentyneen ja viattoman haramin, äpärän tie avioliittoon. Mariam on äitinsä ja tämän työnantajan vahinko. Jalil, Mariamin isä pitää kyllä huolta äidin ja tyttären toimeentulosta, kunhan nämä pysyvät näkymättömissä, poissa pilaamasta kunniallisen liikemiehen ja hänen kolmen vaimonsa mainetta.

Koko elämänsä ajan Mariam saa tuntea olevansa ei-toivottu. Varsinkin äidin itsemurhan jälkeen tyttö on aivan yksin maailmassa. Hän tuntee olevansa syyllinen lähes kaikkeen äitinsä tuskaan ja lopulta itsemurhaankin. Äidin kuoleman jälkeen isä naittaa tytön vanhalle leskimiehelle Rashidille ja niin tuore aviopari muuttaa Kabuliin uuteen elämään. Kabulissa Mariamin ainut tarkoitus on olla Rashidin kunniallinen aviovaimo.

Aviovaimona Mariam tutustuu burkhan turvalliseen, anonymiteetin antavaan yksityisyyteen ja tuntee ylpeyttä onnistuessaan miellyttämään miestään vaikkapa maukkailla aterioilla. Vähitellen kuitenkin epäonnistumiset, pettymykset ja turhautumiset alkavat nousta yhä suurempaan rooliin liitossa ja Mariam saa taas palata takaisin hyödyttömyyden- ja syyllisyydentunteeseen, joka on seurannut häntä läpi elämän.

Toinen osa näyttää aivan erilaisen tarinan vapamielisen isän tyttärestä Lailasta, joka saa käydä koulua, leikkiä poikien kanssa ja olla osana perhettä. Teoksen toisen osan myötä sota valtaa alaa antaen tummat raamit Lailan onnelliselle lapsuudelle. Hänen veljensä taistelevat Neuvostojoukkoja vastaan ja äiti suree poikiaan kykenemättä mihinkään muuhun. Neuvostojoukkojen häipymisen ja hetkellisen rauhan jälkeen alkavat Afganistanin sisäiset taistelut vallasta. Lailan kotikaupunkia pommitetaan raunioiksi ja hänen ystävänsä joko muuttavat pois tai räjähtävät kappaleiksi, kuten lopulta hänen vanhempansakin.

Romaanin kolmas osa yhdistää Lailan ja Mariamin tarinat. Rashid pelastaa Lailan pommituksen jälkeen kadulta ja päättää ottaa hänen toiseksi vaimokseen. Orpo Laila ei näe tulevaisuudelleen muuta mahdollisuutta vaan ottaa tarjouksen lohduttomana vastaan. Mariam puolestaan ei voi sietää uutta sievää tyttölasta hänen kodissaan, syventämässä hänen turhuuttaan. Yhä tukalammiksi käyvät kotiolut, yhä mielettömämmäksi käyvä sota sekä Lailan suloiset lapset sulauttavat kuitenkin naiset yhteen, ystäviksi ja toistensa tukijoiksi. Laila on koko elämänsä ajan ollut itsenäinen, vahva tyttö ja nainen. Edes Rashidin tyrannia tai viheltävät pommit eivät saa häntä lannistumaan ja heittämään unelmiaan. Mariamin saa lopulta tuntea olevansa hyödyksi ja rakastettu uhrautuessaan Lailan onnen puolesta.

Lailan näkökulmasta kerrottu neljäs osa antaa toivoa ehjistä ja kauniista uudesta Afganistanista. Jälleenrakennus on alkanut, pakolaisista osa on ehkä palannut ja uusia afganistanilaisia saatetaan maailmaan.

Hosseini väläyttelee kirjassaan Afganistanin vuosikymmeniä kestäneiden väkivaltaisuuksien merkkitapahtumia ja kiinnittää ne päähenkilöidensä, tavallisten naisten elämään. Näemme, mitä saattoi tarkoittaa Neuvostojoukkojen maasta poistuminen afganistanilaiselle lapselle tammikuussa 1989 ja mitä ehkä merkitsi tavalliselle perheelle talibanien saapuminen Kabuliin syyskuussa 1996 tai George W. Bushin puhe televisiossa syyskuun puolivälissä vuonna 2001.

Hosseini kuvaa sodan kauheutta ja samalla sen arkipäiväisyyttä. Hänen tyyliinsä ei kuulu väkivallalla mässäily, vaikka pieksemisistä ja pommituksista kerrotaan todentuntuisesti yksityiskohtaisestikin. Oma kallonpohjanikin kirskui kun "Mariam jäi yksin sylkemään suustaan kiviä, verta ja murusia kahdesta hajonneesta takahampaasta" (s. 102). Hosseini ei myöskään ratsasta liialla tunteilulla. Henkilöiden sisäinen maailmakin on jotenkin arkisen oloinen, kuitenkin kiinnostavalla tavalla. Hosseini koukuttaa kyllä päästämällä meidät päähenkilöidensä sisään muttei käytä liikaa värikynää tunteiden kuvaamisessa. Vaikka teoksessa liikutaankin paljon sekä Mariamin että Lailan muistoissa ja haaveissa, koskaan ei jouduta ylenpalttiseen assosiaatiotulvaan tai päämäärättömään uniharhailuun. Sekä pääettä sivuhenkilöt ovat usein hyvin pyöreitä, kehittyviä yksilöitä, eivät suinkaan yhden piirteen tyyppisiä.

Tekstissään Hosseini viljelee ilmeisesti farsinkielisiä ilmauksia, sanoja, laulunpätkiä ja sanontoja, joiden merkitys paljastuu useimmiten kontekstista. Osa niistä onkin jo ennestään tuttuja, kuten burkha (naisten kasvoinkin peittävä vaate), jihad (kamppailu, kilvoittelu, pyhä sota), mulla (uskonoppinut). Sanojen lisäksi Tuhhat loistavaa aurinkoa tutustuttaa meidät afganistanilaisen tapa-, ruoka- ja käyttäytymiskulttuurin sekä arvomaailmojen monimuotoisuuteen. Se antaa vinkkiä siitä, missä ovat Afganistanin sisäisten konfliktien juuret, kuitenkin paasaamatta tai arvostelematta liikaa.

Teksti kulkee tiiviisti eteenpäin eikä jää pitkiksi ajoiksi tunnelmoimaan tai kuvailemaan. Paljonkaan ei jätetä arvailujen varaan. Asiat ja tapahtumat kerrotaan suorasukaisesti, melkein pä elokuvallisesti. On helppo kuvitella, että tämäkin romaani kirjoitetaan pian elokuvaksi, kuten edeltäjänsä Leijapoikakin.

Vaikka teoksen miljöö onkin sotien runtelema Afganistan, Hosseini ei kirjoita varsinaisesti sodanvastaista saarnaakaan. Teoksen yhteiskuntakritiikki kohdistuu enemmänkin sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja nimenomaan naisen heikkoon asemaan ainakin talibanhallinnon aikana. Hosseini pitää kuitenkin huolen siitä, ettei tule syyttäneeksi kaikkia muslimimiehiä vaimojaan hakkaaviksi ja määräileviksi tyranneiksi.

Huolimatta siitä, että teos on kirjoitettu kahden naisen näkökulmasta, Hosseini tuntuu kiinnittävän itse asiassa yksityiskohtaisemman kuvan afganistanilaisesta miehestä. Miesmaljeja on monta erityyppistä. On mm. kunniastaan kiinni pitävä liikemies, vahvan hyveellinen uskonoppinut, liberaali tiedemies, rakastava aviomies ja isä sekä vaimojaan henkisesti ja fyysisesti murjova omaneduntavoittelija. Naisen kohtalo näyttää olevan kiinni siitä, mi-

tä hänen isänsä, veljensä, aviomiehensä tai muut sukulaismiehet sattuvat naisista ajattelemaan. Saako tyttö käydä koulua, voiko nainen kulkea yksin kadulla ja saako hän paljastaa päänsä vieraille tai tehdä töitä, kaikki riippuu miehistä.

Ollessaan sekä sodan että arkielämän kuvaus Tuhhat loistavaa aurinkoa ei syytä muslimimiehiä julmuudesta, tuomitse burkkaa sorroksi tai soimaa amerikkalaisia Afganistanin turmelemisesta. Se tekee kunniaa afganistanilaiselle peräänantamattomuudelle ja kotiseuturakkaudelle ja kertoo lopulta onnellisen tarinan elämästä muuttuneessa Afganistanissa. Se ei selittele eikä saarnaa mutta kuitenkin yksittäisissä lausahduksissa, kuin ohimennen, puolustaa islamin arvomaailmaa:

“[H]äntä kuvottaa se, miten vanhaa, kunniallista pataaniperinnettä vääristellään, miten hänen kansansa tavat joutuvat aivan väärään valoon” (s. 367).

Koko teoksesta paistaa kirjoittajan rakkaus ja kunnioitus alkuperäistä kotimaataan kohtaan ja halu kertoa maailmalle jotakin, mitä uutisotsikot eivät näytä eivätkä tietosanakirjat luettele.